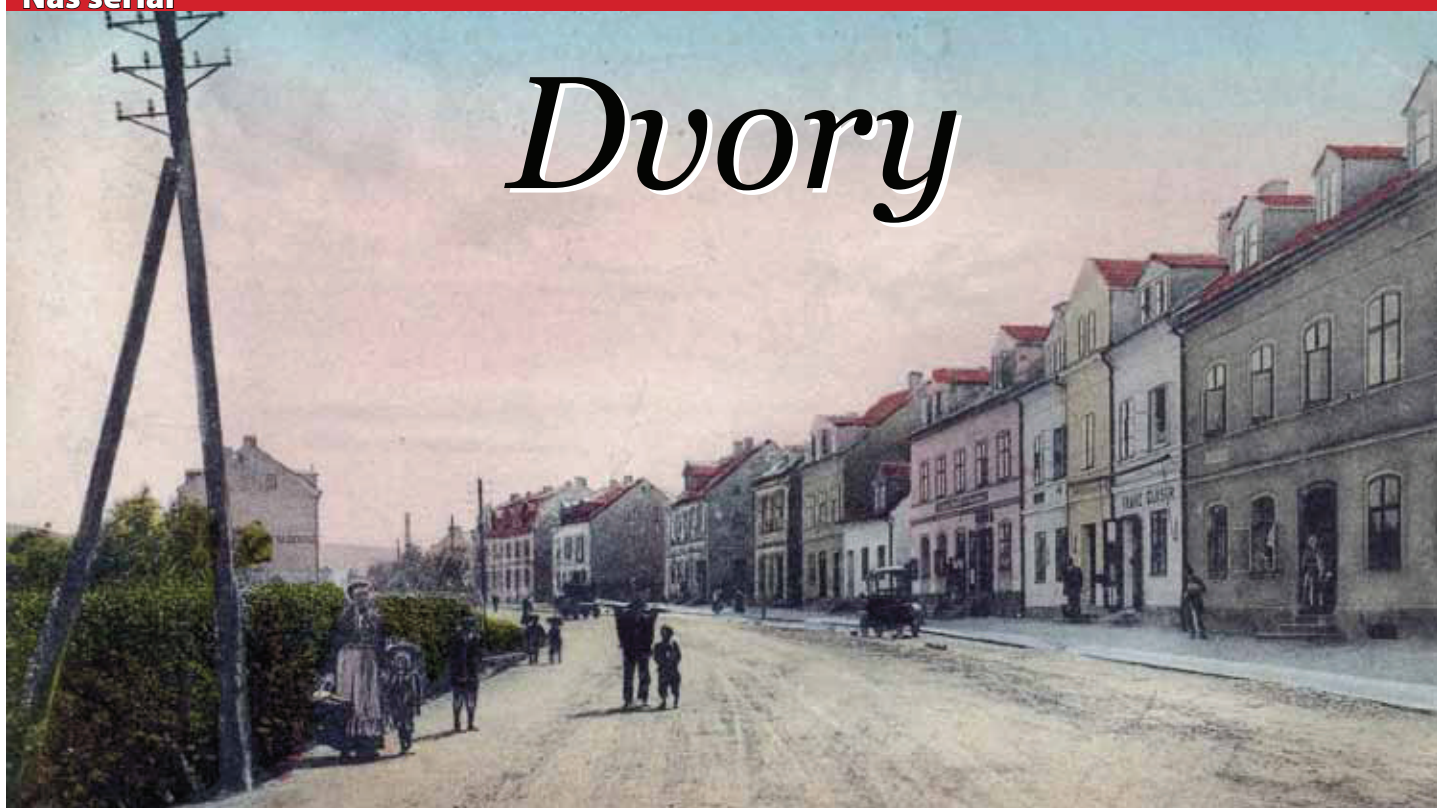

Dvory

Místo rynku tvořila centrum Dvorů roku 1907 dnešní Chebská ulice.

Městská část Dvory (něm. Meierhöfen) leží tři kilometry západně od centra našeho města. Název obce se několikrát měnil. Roku 1715 to byl Mayerhöfen, od 1742 Ober a Unter Mayerhofen, od roku 1785 Ober a Untermayerhöfen až nakonec 1847 jen Meierhöfen, česky Dvory. Rozloha je 2,52 km², nadmořská výška od 460 do 472 m/m. Protéká zde Chodovský potok a řeka Ohře, která tvoří hranici území na jihu, na východě pak rozcestí U Koníčka, na severu železniční trať a na západě bývalá jahodárna (dnes areál Krajského úřadu).

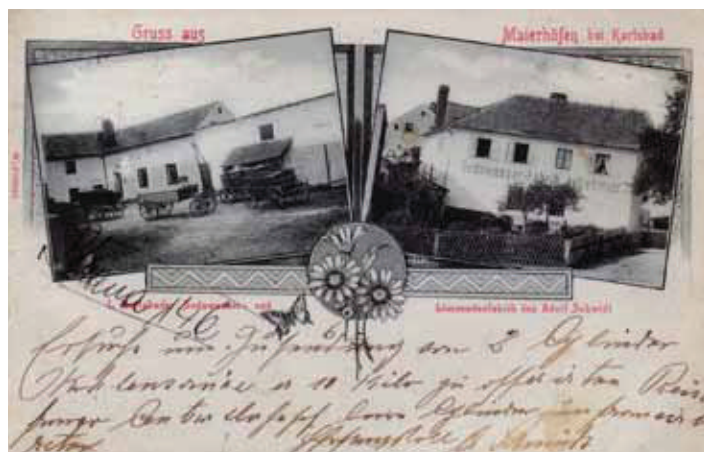
Archeologické výzkumy prokázaly na území Dvorů několik sídelních lokalit z období pravěku. Vlastní obec tvořily dvě vsi, Horní a Dolní Dvory, ležící na Chodovském potoce. Šlo původně o několik hospodářských dvorů, které roku 1553 koupilo od Kryštofa z Gendorfu město Karlovy Vary. Rolníci, kteří zde posta-

vili své dvorce, pojmenovali usedlosti jednoduše jako Horní dvůr nebo Dolní dvůr. Oba statky patřily v letech 1460 až 1500 rodině Albrechta Meinla. Potom se objevila jména nových majitelů Wilhelm Thumbshirn a Johann Vorreiter. První z nich se při reformaci postavil na stranu protestantů a tím ztratil svůj majetek ve Dvorech i Tuhnicích. Roku

1609 se pak oba statky spolu s Tuhnicemi, Rosnicemi a Rybáři staly majetkem města Karlsbad. Nad poddanskými vesnicemi bděli rychtáři a dva přisedíci. Do roku 1437 byl celý loketský kraj včetně Dvorů majetkem královské komory, pak ho získali do zástavní državy Šlikové. Po povodni v květnu 1582 osvobodil císař Rudolf II. obě části Dvorů od placení lenní daně a po velkém požáru v létě 1609 prohlásil panovník Dvory za svobodné dědičné zboží nedalekých lázní. Místní sedláci se dávkám bránili. V selském povstání roku 1680 vedl dvorské kverulanty Hans Eckel.

Dvory byly samostatnou obcí

Poddanské závislosti na Karlových Varech se Horní a Dolní Dvory zbavily až v roce 1848. Díky novému obecnímu zákonu se staly Dvory roku 1850 samostatnou obcí. Vedl ji sta-

Továrna na sodovku a limonády – majitel Adolf Schmidt

Restaurace Meierhöfner Hof – majitel Ludwig Hochberger

rosta a obecní rada. Tehdy měla horní a dolní část obce dohromady 15 domů a 80 obyvatel. Horní Dvory měly navíc kapli sv. Antonína se dvěma zvonice a také hostinec. Zatímco Dolní Dvory se později postavením továren rychle rozrostly, Horní Dvory živořily. Při začlenění této části v ní zbylo jen pět domů. Poslední domy Horních Dvorů byly zbourány při stavbě dostihové dráhy. Původně se místní obyvatelé živili jako zemědělci, rybáři a řemeslníci. V 16. století, kdy byla v blízkosti dnešního nádraží objevena železná ruda, se z mnohých stali horníci. Okolí dolů dostalo název Am Eisenbühl. Po otevření dolů na hnědé uhlí docházeli muži ze Dvorů za prací do nedalekých šachet v Jenišově, Doubí a Tašovicích.

Místní sedláci živilí vojáky

Dvory podobně jako sousední Rybáře a Tuhnice trpěly tím, že tudy procházela a v obci tábořila vojska, kterým královský výnos zakazoval vstup do lázní. Tak se stalo, že Horní i Dolní Dvory byly roku 1632 vypáleny chorvatskými císařskými pluky. V té době sloužily obě části obce pro ubytování služebnictva, koní a kočárů pro vyšší panstvo, které si užívalo v lázních. Následně roku 1633 prošlo Dvory jedenáct císařských pluků, které táhly směrem na Nejedek a do Německa proti Švédům. Při dalším tažení z Chebu do Kadaně v březnu 1641 plenili Dvory Švédové. Drancování, zvyšování poddanských dávek a robota vedly roku 1680 k povstání místních sedláků, které se rozšířilo po celém loketském kraji. Také ve válce o rakouské dědictví potkal Dvory stejný osud jako Drahotice, Tuhnice a Rybáře. Během války museli místní sedláci žít a ubytovávat francouzská a bavorská vojska. Po dobytí Lokte v dubnu 1742 tábořily ve Dvorech francouzské oddíly s 500 vozy a 5000 koňmi a napáchaly na polích a loukách velké škody. Během sedmileté války (1756–1763) platili obyvatelé válečné dávky a výpalné, byli olupováni o stříbro a cennosti. Podobně od dubna 1813 řádili ve Dvorech celý rok vojáci, neboť tudy podél levého břehu Ohře vedla z Chebu do Kadaně vojenská trasa.

Obyvatelé se měnili

Když byla za Marie Terezie nařízena všeobecná školní docházka a děti ze Dvorů musely chodit až do Sedlce, rozhodlo se mnoho rodičů nechat své děti raději ngramotné, než aby musely chodit tak daleko do školy. Roku 1838 byla postavena škola v Tuhnicích a 11 dětí z Dvorů chodilo pak přes dřevěný můstek do tamní školy. Když byla roku 1858

Historická budova školy ve Dvorech

postavena škola v Rybářích, začaly děti ze Dvorů chodit do této školy. Teprve až roku 1895 byla zahájena stavba školy ve Dvorech. Za účasti obyvatel byla slavnostně otevřena 1. března 1896. Dvory se mezitím tak rozrostly, že mohlo být přijato 215 dětí. Zatímco v roce 1849 měly Horní Dvory devět domů a 44 obyvatel, roku 1869 měly obě části obce už 124 obyvatel. Při sčítání obyvatelstva roku 1880 měly Dolní Dvory 26 domů s 303 obyvateli a Horní Dvory sedm domů s 54 obyvateli. Při sčítání lidu roku 1890 bylo ve Dvorech již 117 domů a 1717 obyvatel. V roce 1901 měly Dvory při sčítání 1869 obyvatel. V roce 1914 byl postaven obecní dům. V roce 1921 měla obec již 106 domů a 2373 obyvatel. Historie samostatné obce skončila 29. dubna 1939, kdy byly Dvory začleněny jako součást Karlových Varů.

Průmysl vytlačil sedláky

Přeměnu Dvorů ze zemědělské vesnice na průmyslové předměstí Karlových Varů urychlila roku 1870 stavba železniční trati do Chebu a její napojení na evropskou síť. Vznikla zde parní cihelna Franze Schramma, parní pila Franze Leopolda, brusírna zrcadel Silling & Knoflitschek nebo plavárna kaolinu Brendel & Heim. Výrobní ze Dvorů přibývalo, a tak bylo postaveno nádraží s překladištěm. V roce 1929 se začalo s jeho stavbou, první vlak projel stanicí Dvory v roce 1931. Většina provozů využívala vodu z Chodovského potoka, který musel být v roce 1934 zregulován v úseku od porcelánky až po ústí do Ohře. Dominantní postavení mezi průmyslovými firmami si získaly strojírna a slévárna ing. Adolfa Wolfa. Vyráběly keramické

Sklárna Moser v roce 1892

Ludwig
Moser 1857

stroje, bubnové mlýny, lisy na výrobu porcelánových šálků, dále transportní stroje a jeřáby do 10 tun, pračky a odlitky do hmotnosti 2,5 tuny. Firmu proslavily zejména automatické kruhy na výrobu šálků, které si firma nechala patentovat jako A. Wolf č. 51860. Jinou známou strojirnou po roce 1945 byla firma Karel Baumbusch-Bohemia. Sídli na tehdejší Masarykově ul. č. 152 (dnešní Chebská) a proslavila se výrobou přístrojů na trvalou ondulaci. Konkurovala firmě Realistic-Mayer ve Staré Roli. K průmyslovému rozvoji přispěla těžbou hnědého uhlí firma Klein & Co. v Horních Dvorech.

Dvory proslavilo nejvíce sklo

Nejslavnější éra Dvorů začala 17. srpna 1857, kdy zde karlovarský rodák Ludwig Lewi Moser založil ryteckou dílnu a roku 1892 sklárskou huť s 56 zaměstnanci. Stavba trvala jen dva roky a 16. října 1893 byla kolaudace. Huť měla dvě pece s celkem 24 pán-

Závodní dráha měla vlastní poštovní razítko

vemí. Ludwig Moser šel jako 14letý na tři roky do učení k proslulému rytci Andreasi Mattonimu a v kresbě se zdokonalil u malíře Ernsta Antona. Podnik vedl téměř 50 let, zemřel 27. září 1916 ve věku 83 let. Za jeho éry se sklárna stala roku 1873 oficiálním dodavatelem skla pro císařský dvůr ve Vídni, roku 1901 pro perského šáha a 1908 také pro anglického krále Edwarda VII. Zakladatel tradice Ludwig Moser to však neměl vůbec lehké. Jeho první žádost o povolení stavby sklárny byla 15. července 1890 okresním hejtmánstvem zamítnuta. Výnosem místodržitele bylo zamítnuto i Moserovo odvolání s tím, že by sklárská huť poškodila zájmy světových lázní. Teprve výnos ministerstva vnitra ze 7. dubna 1892 a ministerstva orby z 22. května 1892 huť povolilo, ale s omezením provozu. Celá huť tak byla dokončena až roku 1896. To už 60letý Moser zapojil do firmy nejstaršího syna Rudolfa a pak také Friedricha. Sklo Moser měla ve sbírkách Josephina Bakero- vá, Sonja Henie, iránský šáh, jordánský král

i etiopský císař. Zdobí Bílý dům i paláce thajského a španělského krále. Soubor Splendid dostaly svatebním darem královna Alžběta II. i Sofia Lorenová. Moser dostala darem princezna Diana i japonská princezna Sajako.

Lesk Dvorům dodala dostihová dráha

Druhou slavnou tradicí Dvorů byla a je dostihová dráha. Je o šest let starší než pražská Chuchle. První jezdecká škola zde byla založena již v listopadu roku 1893 a o rok později její aktivity převzal Jezdecký klub. Tehdy pozvaní odborníci z vídeňského Jockey klubu a Pražského dostihového klubu pomohli vytipovat vhodné pozemky, které na místě bývalé těžební šachty Saské hnědouhelné společnosti vybral inspektor dostihových drah H. Slavkovský. Výstavbu dostihové dráhy podle projektu vídeňského architekta Alfréda Bayera schválilo karlovarské zastupitelstvo 29. března 1895 a na výkup pozemků a zemní práce uvolnilo 130 tisíc guldenů. S výstavbou závodní dráhy se začalo 22. července 1895, ale kvůli finančním potížím se stavba nejenom zpozdila, ale muselo být upuštěno od plánované restaurace, dvorní lóže, hudebního salonu a klusácké dráhy. Než však došlo k zahájení stavby, museli místní radní ještě zvrátit výnos ministerstva vnitra, které rozhodlo, že se uprostřed závodní dráhy může dolovat hnědé uhlí. Teprve když Nejvyšší soud zrušil 5. ledna 1899 povolení k těžbě, bylo 24 hektarů pozemků podél Ohře definitivně vyčleněno pro koňské dostihy. V předvečer otevření dráhy uvedl kapelník Ernst Eberhart v kavárně Sanssouci svůj nový kvapík Karlovarské závodní dráhy. Ke slavnostnímu předání dráhy došlo 30. června 1899 za přítomnosti prezidenta klubu barona Schafflera, knížete Fürsten-

Dobová reklama na obě porcelánky ve Dvorech

berga, barona Černína a městského radního Lea Mattoniho. Následující den uspořádaly davy milovníků koní průvod po dostihové dráze. První závody se ve Dvorech konaly 2. července 1899 a byly hned čtyřdenní. Navzdory deštivému počasí je sledovalo přes deset tisíc diváků. Podle zápisu z dostihů vyhrála první závod klisna Allweil Fidel ze stáje arcivévodoty Otty. Na prvních deset let si areál pronajal místní jezdecký klub a ročně splácel tři tisíce guldenů. V únoru 1900 převzal závodistiště na dalších deset let od českého spolku rakouský Jockey club z Vídně. Dostihy se konaly od června do srpna každoročně. Na závodistišti se střídala období lesku a úpadku. V předsednictvu jezdeckého spolku zasedl hrabě Nostic, v roce 1929 byl na dostizích Tomáš Garrigue Masaryk. Od roku 1905 nastala kvůli krizi čtyřletá přestávka. Ta hrozila i ve 20. letech, kdy se peníze na zachování závodistiště získávaly mimo jiné z dražby ročků z hřebčína A. Baltazziho. V roce 1935 se konaly poslední dostihy a o rok později byla dva kilometry dlouhá dráha uzavřena, aby sloužila jen jako vojenské cvičiště. Závodistiště koncem války poškodil nálet 17. dubna 1945, ale v roce 1946 bylo závodistiště znovu Jockey Clubem otevřeno. V letech 1953–1989 patřil areál pod správu Státního závodistiště, než ho po privatizaci získal Systém 93 a po něm a. s. Karlovarské závodistiště.

Hlavní slovo měly porcelánky

Kapitálově i rodově spřízněné rodiny karlovarských obchodníků a bankéřů Moserů a Benediktů začaly skupovat v letech 1882–1887 pozemky jižně od silnice vedoucí do Lokte. Bratři Philipp, Natan a Veit Benediktové tu postavili v letech 1883–1885 porcelánku na rozloze 5820 m² (zápis firmy 21. 12. 1884 s názvem Gebrüder Benedikt, Porzellanfabrik, Meierhöfen, dnes v ulici 1. máje). Po výmazu společníka Philippa Benedikta v červenci 1907 vzniká 1. 1. 1910 nová v. o. s.,

do které přistoupili Leo Benedikt a Otto Benedikt, obchodníci v Karlových Varech. Další porcelánkou byla Moser Brothers/Britannia – Porcelain Works, Meierhöfen, kterou roku 1898 založili Otto Moser, kupec v Karlových Varech, Felix Moser a Hugo Moser, kupci v Londýně. Firmu koupil roku 1912 Ludwig Eberhardt a porcelánka měla název Eberhardt & Co., Meierhöfen. Továrna stála naproti železniční stanici Dvory na dnešní Chebské ulici. Zůstaly z ní jen dvě budovy. Byla vyřazena z provozu po výstavbě tunelových pecí v základním závodě Benediktů v roce 1926 a v roce 1940 byly budovy prodány k jinému využití. V roce 1918 došlo k další změně majitele. Podnik zakoupila firma Gebrüder Benedikt a sloučila ji se svojí továrnou. Název firmy byl Porzellanfabrik Meierhöfen, vormals Eberhardt & Co GmbH. Zápis firmy byl 20. 5. 1918, jednatelé ing. Leo Benedikt, soukromník ve Vídni a JUC. Julius Benedikt, posluchač práv ve Vídni. Výmaz jednatele J. Benedikta pro úmrtí, zápis jednatele Bertolda Mosera v Karlových Varech 29. 3. 1923. Dnem 19. 2. 1925 vznikla akciová společnost Vereinigte Porzellanfabriken, vorm. Gebr. Benedikt, Meierhöfen A. G. (Spojené továrny na porcelán Dvory, dříve Bratři Benediktové, akc. spol.). Tato akciová společnost zahrnovala obě porcelánky ve Dvorech, velké pozemky ve Dvorech, v Počernech a v Jenišově, plavírny kaolinu bývalé firmy Eberhardt & Co. a další majetek. V obou porcelánkách bylo v té době zaměstnáno kolem tisíce pracovníků. Výrobně silná, v roce 1932 dvěma tunelovými pecemi vybavená a modernizovaná továrna bratří Benediktů ve Dvorech se napojila převodem akcí na koncern EPI-AG a jeho centrální řízení, když se její jediný majitel ing. Berthold Moser jako adoptovaný člen rodiny Benediktů stal centrálním ředitelem koncernu Epiag. Dne 27. 10. 1945 byla továrna znárodněna. Po válce byl zrušen německý název a ponechán český, a. s. Spojené továrny na porcelán Dvory, dříve Bratři

Benediktové. Od roku 1946 to byla První česká továrna na porcelán, n. p. Karlovy Vary. Ta dodnes zachovala historický název G. Benedikt.

Dvory se staly čtvrtí kasáren

První i druhá světová válka rozparcelovaly Dvory na řadu kasáren a seřadišť armády. Po obsazení pohraničí v říjnu 1938 zde řada bloků sloužila jako armádní sklady. Ve Dvorech (tehdy Meierhöfenu) byl dislokován např. 72. Infanterie Ersatz Bataillon, který byl doplňovací jednotkou pro 46. Infanterie-Division. Bylo symbolické, že právě v této vojenské enklávě (na dnešní Chebské ulici) byl 9. května 1945 zastaven ústup německé armády přes Karlovy Vary na západ. Konvoji německých vojáků zablokovaly cestu na západ americké tanky a bez jediného výstřelu je nasměrovaly přes rozcestí U Konička na Rybáře, Růžový vrch a dál na Jáchymov a Nejdek.

Historický snímek z blokády německé armády na křižovatce dnešních ulic Chebská a kpt. Jaroše

Poválečnou podobou Dvorů byla shromažďovací kasárna pro odsun místních Němců. Zde čekali na transport. Právě z nádraží Dvory byl 29. října 1946 vypraven poslední vlak odsunu do sovětské zóny v budoucí NDR. Z poslední dislokace byly největší Dvory I vedeny jako útvar motostřelců. V místě jejich důstojnické jídelny je dnes krajská knihovna a velitelství bylo přestavěno na budovu A krajského úřadu. Další kasárna Dvory II ustoupila OC Varyáda a na místě chemického útvaru Dvory III se dnes staví Krajské ředitelství policie. Posledním objektem armády ve Dvorech byla vojenská nemocnice Eliška II (dnešní KHS). Po zrušení kasáren a vykolíkování areálu Krajského úřadu se Dvory staly městskou čtvrtí Karlových Varů, kde je největší koncentrace úředníků na čtvereční metr.

Porcelánka bratří Benediktů (dnešní Chebská ulice naproti železniční stanici Dvory)

Autoři: Jaroslav Fikar, Antonín Foglar, Marcela Klingorová.

Fotografie z archivu Františka Webera a Antonína Foglara